

Jan Jirka

Olympijští vítězové Emil Zátopek a Dana Zátopková a jejich vztah k Přerovu

Tyto významné osobnosti českého sportu jsou rodověrní Moravané, oba se narodili ve stejný den 19. září 1922, Emil v Kopřivnici a Dana v Karviné-Fryštátu, ale za své rodné město považuje Uherské Hradiště, kde vyrostla. Oba jsou nositeli nejvyššího sportovního vyznamenání „Olympijského řádu“, který jim udělil předseda Mezinárodního olympijského výboru, a oba jsou držiteli českého státního vyznamenání „Medaile Za zásluhy“, on z roku 1998 a ona z roku 2003. Emil je navíc nositelem ceny Fair play Pierra de Coubertina z roku 1975. Rád bych je v úvodu svého článku představil: Emil Zátopek byl třikrát nejlepším sportovcem světa (1949, 1951 a 1952)

Emil Zátopek na Velké ceně Přerova 1945. Archiv autora

Prilet do Paříže na letiště Orly 23. 1. 1958. Zleva Miroslav Jurek, Emil Zátopek a vedoucí Dr. Jan Jirka. Vítá je syn redaktora časopisu l'Equipe Raymonda Meyera.
Foto R. Giron

a v letech 1941 až 1958 překonal 18 světových rekordů na tratích od 5 km do 30 km, překonal také 50 čs. rekordů, zúčastnil se třikrát olympijských her 1948, 1952 a 1956 a reprezentoval ve 30 mezistátních utkáních, získal 4 zlaté olympijské medaile v Londýně a Helsinkách na 5 000 m, 10 000 m a v maratónu, jednu stříbrnou medaili na OH v Londýně na 5 000 m, byl třikrát mistrem Evropy v roce 1950 na 5 000 m a 10 000 m a v roce 1954 na 5 000 m a v roce 1956 v Melbourne na OH byl šestý v maratónu. Začínal v SK Baťa Zlín v roce 1941 a pak závodil za vojenské kluby ATK, ÚDA a Dukla Praha. Emil byl čestný člověk a jeho potěšením, právě tak jako Dany dodnes, bylo zazpívat si moravské nebo slovácké písničky. Zemřel 21. listopadu 2000 v Praze a měl slavný pohřeb, vypravený z budovy Národního divadla za účasti předsedy Mezinárodní atletické federace Lamine Diacka ze Senegalu.

Každé město světa si považuje za čest, aby na svém závodišti uvítalo tuto významnou osobnost. Nestartoval v mnoha městech světa, a právě

Fotografie z průběhu crossu v San Sebastianu na dostihové dráze 26. 1. 1958.
Zátopek s číslem 4, Jurek s číslem 5. Foto Dr. J. Jirka

Přerov patří mezi města, která měla čest jej uvítat. Zátopek startoval v Přerově celkem čtyřikrát, vždy na slavné Velké ceně města Přerova na 1 500 m konané ještě na atletickém stadionu SK Přerov za rybníkem, asi tam, kde dnes stojí tenisová hala. Poprvé jako jedenadvacetiletý zcela neznámý závodník už na prvním ročníku Velké ceny v neděli dne 15. srpna 1943, kde na škvárové dráze 390 m dlouhé doběhl 1 500 m z 15 závodníků na čtvrtém místě za vítězem Václavem Čevonou, Přemyslem Dolenským a Janem Fučíkovským v čase 4:04,9 min. Podruhé startoval 6. srpna 1944 na druhém ročníku Velké ceny, kde doběhl druhý za Václavem Čevonou v čase pod 4 minuty za 3:59,5 min. Na třetím ročníku Velké ceny v neděli 9. září 1945 doběhl znovu jako druhý za Václavem Čevonou v čase 4:01,4 min.

Pak Emil Zátopek přestal běhat 1 500 m a závodil na delších tratích v závodech nad 5 km, a neměl proto důvod se v Přerově objevit. Avšak Přerov chtěl Emila Zátopka vidět znovu a pozdravit jej jako olympijského vítěze. Bylo to na přání organizátorů, když vyhověl v roce 1949 žádosti svých dvou přerovských přátel z atletického oddílu SK Přerov a nastoupil na 1 500 m, pro něho už nezvyklou trať, jako olympijský vítěz na 10 000 m, v Přerově počtvrté. Na Velké ceně startoval v jejím sedmém ročníku v neděli dne 7. srpna 1949 a doběhl na třetím místě za vítězem Václavem Čevonou ze Sokola Ústí nad Orlicí a Milanem Švajgrem ze Sokola Opava ve svém nejlepším přerovském čase 3:57,0 min. před vynikajícími mílaři Václavem Wintrem ze Sokola SNB Praha, Jaroslavem Slavíčkem ze Sokola Olomouc a Jánem Verbo ze Sokola Dynamo Košice z 11 startujících v I. kategorii tohoto závodu. Znovu vystoupil na stupně vítězů a přijal hold

Na letišti v Ruzyni po návratu ze Španělska v lednu 1958.
Zleva Dr. Jan Jirka, Emil Zátopek, Miroslav Jurek. Archiv autora

Prerovanů. Tímto výkonem skončil v historii Velké ceny na 30. místě a před něj se mj. dostali až v dalších letech v Přerově startující vynikající světoví mílaři Ilmari Taipale z Finska a Dan Waern ze Švédska.

Emil měl v Přerově dva přátele, jedním byl Jan Jirka, pozdější místopředseda atletického ústředí a druhým Dušan Černocho, který byl v době založení ATK Praha na vojně v Praze a stal se jako první tajemníkem atletů ATK, jak dokládá brožura vydaná v roce 1998 k 50. výročí tohoto slavného vojenského klubu. Dušan Černocho se velmi spřátelil s Emilem, a proto nebyl problém pozvat Emila do Přerova. O závod byl v Přerově a na celé střední Moravě velký zájem. Emil přijel dopoledne v den závodu a na přerovském nádraží jej čekaly stovky lidí. Pokynul organizátorům a shromážděným davům lidí, kteří ucpali všechny tři východy z přerovského nádraží. Protlačil se jedním z východů a utíkal rychlým během Kramářovou ulicí, podle pokynu svých přátel až ke Komenského škole v dnešní ulici gen. Štefánika, jak se tehdy ještě říkalo na „Kulčáku“, kde byli závodníci ubytováni. Stal se středem pozornosti. Přijel tehdy také proto, přestože traf

Nástup družstva žen Přerova na stadionu Pogoń Katowice 30. 8. 1947. Zprava Sigmundová, Jirsová, Plšková, Ingrová (Zátopková), Valentová, Chudějová, Šarmanová, Šicnerová, část hlavy vedoucí Jan Jirka. Archiv autora

kamarádovi z ATK Praha Zátopak“, kterou jako památku uschovávala vdova po Dušanu Černochovi, paní Božena.

Druhý z jeho přátel Jan Jirka, autor tohoto článku, s Emilem prožíval různé závody a také s ním odjel na jeho slavný poslední zájezd ve dnech 23. – 28. ledna 1958 do lázní San Sebastian ve španělském Baskicku v Biskajském zálivu blízko francouzských hranic. Tehdy ve Španělsku vládl generál Franco, a byla to tedy cesta dobrodružná. Španělsko nemělo diplomatické styky s naší republikou a také spojení telegrafní ani telefonické neexistovalo. Jen dopisy docházely a byly doručovány. Víza do Španělska udělovalo španělské velvyslanectví v Paříži, kde bylo nutno se při cestě do San Sebastianu zastavit. Zprávy o průběhu závodů se sdělovaly zástupci ČTK v Paříži telefonem a ten je předal zase telefonem do Prahy. Tak se však stalo, že informace o průběhu závodu Zátopka byla v Praze už v den závodu večer, dřív než přes zahraniční agentury. A jak se stalo, že při přísněm kádrování vedoucích do „nepřátelské země“ jsem se dostal do Španělska jako první z mála sportovců, kteří tam mohli odjet? Bylo totiž tehdy nařízeno jmenovat významného pracovníka ČSTV (tj. celostátní organizace sportu) vedoucím výpravy a náhradníkem někoho z vedení toho sportu. Já jsem tehdy byl místopředsdou ústředí atletiky a znal jsem francouzsky a částečně španělsky. Hlavním vedoucím byl schválen tehdejší vedoucí mezinárodního oddělení ÚV ČSTV Josef Pavel, který se později v roce 1968 stal ministrem vnitra. Ten byl za španělské občanské války v roce 1936 generálem ve vojsku protifrankovské armády. Brzy před odjezdem si však uvědomil, že cestovat do Španělska, kde vládne generál Franco, je pro něho velmi nebezpečné, a tak se vedení výpravy vzdal a automaticky jsem nastoupil do funkce vedoucího já jako schválený náhradník.

Družstvo žen SK Přerov před utkáním v Katowicích v srpnu 1947.

Zleva stojí Valentová, Ingrová-Zátopková, Šicnerová, Šarmanová, trenér L. Polame, dole Chudějová, Sigmundová a Plíšková. Archiv autora

Výprava, kterou jsem vedl, se skládala z Emila Zátopka a Miroslava Jurka, druhého čs. krosaře. Odletěli jsme letadlem do Paříže. V Paříži čekali na Zátopka množství redaktorů a hned ho zvali do televize. Po vyřízení víz a vyspání v hotelu jsme další den odpoledne pokračovali vlakem. Jeli s námi angličtí, francouzští a belgičtí závodníci, kteří však celou cestu ve vlaku seděli a odpočívali s nataženýma nohama, kdežto Zátopek a podle něho pak i Jurek si nedopřáli klid a každou chvíli vyšli na chodbičku vlaku, kde pobíhali, skipovali a stále se udržovali v tempu. Rychlík měl osm aluminiových vozů, a tak dosahoval velké rychlosti. Místy jel průměrně 120 až 130 km/hod., projel přes Orléans a Tours a první zastávku měl až v Bordeaux. Pak přes pohraniční zastávky Henday a Irun jsme byli neskutečným množstvím obyvatel očekáváni v San Sebastianu. Už byla tma a jen moře hučelo. Na ostrově Santa Klára svítil maják a nad městem na kopci Monte Urgull byla osvětlená socha Ježíšova hledící na město, které mělo tehdy asi 130 000 obyvatel. Bývalo to letní sídlo španělského krále, nyní tam v létě jezdil generál Franco. Celní a pohraniční kontrola byla přísná, s výjimkou naší výpravy, protože celníci chtěli vidět jen Zátopka, aby se jim podepsal. Zřejmě mánie „Emil Zátopek“ zachvátila toto lázeňské město, jedno z významných měst Baskicka.

San Sebastian je krásné město s rovnými ulicemi na sebe kolmými a s krásnými náměstími s podloubími, plné lázeňských hotelů a pod nimi u moře byly pláže. Město mělo i svou arénu pro býčí zápasy a mnoho sportovišť. Staré město mělo úzké uličky, kde byly výčepy, zvané bary, a hlavní promenádu, kde se denně lidé procházeli v ulicích pro dopravu uzavře-

Dana Zátopková při hodu oštěpem. Foto J. Skála

ných policí od 18. do 22. hodiny. V jednom baru jsme uviděli vyvěšenou čs. vlajku. Byl to „Bar Iru Txuli“ (jde o baskické slovo, které se čte Iru Čuli), jehož majitelem byl nadšený propagátor naší vlasti, který – jak se později ukázalo – chtěl darovat Emilovi malého psíka. Ve městě bylo 15 bank, mnoho kostelů a dostihová dráha v předměstí Lasarte, kde se měl konat slavný přespolní běh se Zátopkem a dalšími evropskými běžci. San Sebastian je hlavním městem nejmenší španělské provincie Guipuscoa s rodištěm zakladatele jezuitů Ignácem z Loyoly. Navštívili jsme se Zátopkem také jeden baskický klub, kam ženy neměly dovolen vstup. V jejich „knihovně“ byla uložena stará dobrá vína a hosty byli typičtí Baskové, tlustí mužové s modrými baskickými barety na hlavě, kteří podle rozhovoru nenáviděli generála Franca. Ještě mnoho by bylo možné vyprávět o tomto městě, ale účel tohoto pojednání je zcela jiný.

Dodejme na závěr, že svůj poslední velký závod na 12 km Emil Zátopek vyhrál před Francouzem Ameurem a třetí doběhl Miroslav Jurek. Favorita závodu Angličana Knighta nechali 60 metrů vzadu. Co se dělo potom, to se hned tak neuvidí. Vášniví Španělé křičeli, házeli klobouky do vzduchu

2

Karikatura Emila Zátopka od Oty Maška

a jásal. 50 000 diváků na dostihové dráze bylo nadšeno. A Zátopek se jen usmíval. Vyhral svůj poslední závod a vracel se jako vítěz a já jsem byl při tom. Hned další den oznámil ministru národní obrany gen. Lomskému, že končí se svou závodní činností, což mně jako prvému při návratu domů ve vlaku do Paříže sdělil. Ale to nás oba ještě čekala zpáteční cesta s darovaným psíkem. Pejsci se nesměli ze Španělska do Francie převážet. Chytrý dárce, majitel baru si věděl rady. Pejška přenesla v košíku stará Španělka přes hranice a předala nám ho do vlaku ve francouzské pohraniční stanici Henday. A Zátopek měl další starost ošetřit ho ve vlaku, nakrmit ho, uschovat v pařížském hotelu, kde jsme bydleli, a pak přes celní kontrolu dostat do pražského letadla. Nazval ho Pedro a Dana i Emil ve svém pražském bytě měli další trofej, která nevisela na stěně jako medaile ani jako diplom, ale hopkala po bytě a ráda ohryzala tretry nebo oštěpy. Brzy se proto musel pejsek přestěhovat k příbuzným Emila na moravskou vesnici. Naše přátelství s Emilem tím neskončilo. Setkávali jsme se na atletických závodech i při oslavě jeho 75. narozenin a jeho zlaté svatby v pražském hotelu Mövenpick i s mou manželkou.

Právě tak dodnes trvá přátelství s Danou. Dana Zátopková, rozená Ingrová, začínala jako házenkářka v Uherském Hradišti. Stala se olympijskou vítězkou v hodu oštěpem na OH 1952 v Helsinkách a držitelkou stříbrné medaile z OH 1960 v Římě a byla čtvrtá na OH 1956 v Melbourne. Byla také dvojnásobnou mistryní Evropy 1954 a 1958 a držitelkou světového rekordu v hodu oštěpem výkonem 55,73 m z roku 1958 a tří evropských rekordů i držitelkou 17 českých rekordů, která nás reprezentovala ve 40 utkáních. Málokterý Přerovan však ví, že také reprezentovala Přerov v roce 1947 při utkání s družstvem Pogoń Katowice v Polsku. Jak se to stalo? Agilní atletický odbor SK Přerov připravoval utkání žen s tímto polským klubem na den 20. července v Katowicích. Ale tehdy ještě nikdo neuměl po válce cestovat do zahraničí a nevěděl, že do Polska jsou třeba víza a že se musí včas o víza požádat. Proto se nemohlo odjet v termínu a utká-

ní se muselo odložit kvůli shánění potřebných cestovních dokladů. Zájezd byl odložen na závěr měsíce srpna, ale chyběla jedna vrhačka, když se nemohly dvě závodnice z Přerova v období začátku školního roku uvolnit. Přerovští atleti se rozhodli takovou závodnici někde narychlo sehnat.

Při pátrání na Moravě se objevila možnost vzít s sebou na tento první zájezd do zahraničí závodnici Danu Ingrovou z VS Brno, v té době nejlepší českou oštěpařku. Dana i její klub souhlasily, a tak Přerovanky odjely posíleny kvalitní oštěpařkou. To ještě Dana netušila, že se za rok v říjnu 1948 stane manželkou Emila Zátópka. Družstvo SK Přerov odjelo v pátek 29. srpna 1947 ranním rychlíkem směr Ostrava do Katowic v sestavě Milena Chudějová, Dana Ingrová, Saša Jirsová, Anka Plšková, Alena Sigmundová, Olga Šicnerová, Olga Šarmanová a Vlasta Valentová, vedoucí výpravy Ladislav Polame, který byl vedoucím odboru atletiky a zároveň trenérem, a Jan Jirka, jako organizační pracovník atletů. V Přerově na nádraží byl zmatek, chyběly přímé vozy do Katowic a Varšavy, ale ukázalo se, že přijel „tajný“ rychlík s předsedou vlády Kl. Gottwaldem, který jel na oslavy Slovenského národního povstání. Teprve za ním přijel na jiné nástupiště řádný rychlík do Polska. Tam se atletky setkaly se závodníky z Prahy, kteří jeli na utkání do Varšavy. Mezi nimi byli také závodníci, kteří navštěvovali Přerov při Velké ceně města na 1 500 m, např. Jan Fučíkovský a další. Rychlík přijel v 11 hodin dopoledne do Katowic a během cesty se Dana Zátopková sžila s přerovskými děvčaty, která jí vzala tehdy typický šedý dres se zubrem ve znaku Přerova. Výprava byla na nástupišti očekávána atlety a funkcionáři klubu Pogoń Katowice a ubytována v hotelu Polonia.

Další den v sobotu 30. srpna 1947 se konalo před 200 diváky utkání v atletice žen Přerov – Katowice, ve kterém po velkém boji a prohrané štafetě zvítězilo družstvo Přerova 51: 50 bodům. A tam byla Přerovu velkou posilou právě Dana Ingrová. Ta vyhrála hod oštěpem výkonem 36,05 m, když Chudějová uzavřela tuto disciplínu výkonem 26,61 m. Dana byla také třetí ve vrhu koulí 4 kg výkonem 10,53 m, když tuto disciplínu vyhrála Plšková výkonem 11,22 m. V ostatních disciplínách excelovala sprintérka Šicnerová na 60 m výkonem 7,8 s a 100 m také vyhrála za 12,3 s. Plšková vyhrála 80 m překážek za 12,6 s, vrh koulí výkonem 11,22 m, hod diskem 31,47 m, skok vysoký výkonem 140 cm a skok daleký výkonem 521 cm, když Valentová byla druhá v dálce výkonem 513 cm. Štafetu na 4 × 100 m vyhrálo Slezsko za 52,6 s, jen o dlaň před Přerovem. Ukázalo se, že Dana Ingrová byla pro toto utkání velkou posilou. Během utkání přešlo a Dana při odpočívání v mokré trávě nastydla a po návratu domů na dlouho onemocněla, což bylo jedinou negativní stránkou onoho společného závodu přerovských atletek s budoucí Danou Zátopkovou.